

LILI-ANNE KIHN

Näkökulmia yrityksen laskenta- toimen käytäntöön ja tutkimukseen¹

Johdanto

Sekä suomalainen yhteiskuntamme että yritystemme toimintaympäristö sen yhtenä osa-alueena ovat kokeneet voimakkaita muutoksia. Haasteita aiheuttavat muun muassa taloudelliset suhdannevaihtelut, markkinoiden globalisoituminen, kuluttajien kasvaneet odotukset, lainsäädännön muutokset, teknologian kehittyminen, uudet johtamisfilosofiat ja organisatoriset muutokset. Samalla ne ovat luonnollisesti myös tarjonneet uusia mahdollisuuksia toiminnan kehittämiseen. Eli kun ovi on jossain sulkeutunut, on ikkuna toisaalla avautunut.

Uusilta haasteilta ja mahdollisuuksilta ei ole täysin välttytty yrityksen laskentatoimen piirissäkään, ja kun yksi asia on muuttunut, on se tyypillisesti aiheuttanut muutoksen jossain muuallakin. Heijastumia käytännön haasteista

saamme jatkuvasti esimerkiksi talousuutisista, joissa laskentatoimen termein raportoidaan muun muassa siitä, miten kustannukset ovat nousseet tai laskeneet, määrärahoja leikattu, tehtaita on lakkautettu tai uusia perustettu.

Yrityskäytännössä voi esiintyä moniakin laskentatoimeen kiinteästi liittyviä ongelmia, joihin oppikirjat pyrkivät tarjoamaan parhaita ratkaisuja. Esimerkkeinä mainittakoon resursien kohdistaminen, voiton jakaminen, kustannusten määrittäminen ja hallinta, uuden laskentajärjestelmän käyttöönotto, investointipäätöksen tekeminen tai uusien strategioiden kehittäminen. Onkin sanottu, että organisaatioiden menestyminen edellyttää laskentatoimen käsitteiden sekä käytäntöjen tuntemista ja käyttöä.

Tutkimusten mukaan yrityskäytännössä voi silti esiintyä monenlaisia sovellutuksia. Sa-

---

¹ Juhlaluento Tampereen yliopistossa 9.9.2011

nonta yksi pitää äidistä ja toinen tyttärestä näyttää siten pätevän laskentatoimeenkin, vaikka on tietysti myös kolmas ryhmä, joka pitää molemmista. Tieteelliselle tutkimukselle yrityskäytännön ja sen kontekstin ajankohtaiset haasteet, muutokset ja variaatiot onnistumisineen ja puutteineen tarjoavat monia uusia ja hedelmällisiä tutkimuskohteita ja -aiheita. Ne antavat myös monia mahdollisuuksia jatkaa alan tietämyksen, tieteellisen tutkimuksen ja siihen pohjautuvan korkeimman opetuksen kehittämistä.

Nyt vuonna 2011 tuli kuluneeksi 100 vuotta siitä, kun suomenkielinen kauppatieteellinen opetus alkoi meillä Suomessa – ruotsinkielisen kauppatieteellisen opetuksen alettua meillä jo kahta vuotta aiemmin. Tulee myös kuluneeksi 80 vuotta siitä, kun alamme sai tohtorin arvon myöntämisoikeudet. Tänä aikana – eli jo varsin monien tutkijapolvien ajan – yrityksen laskentatoimen tieteellinen tutkimus ja siihen pohjautuva opetus on voimakkaasti kehittynyt. Käsiteltävien asioiden piiri on sekä laaventunut että syventynyt. Yrityksen laskentatoimesta eli liikelaskentaopista, kuten sitä alkuvuosikymmeninä vielä kutsuttiin (Näsi, 1990), on kiistatta muodostunut yksi keskeisen tärkeä ja suosittu oppiaine ja tieteellinen tutkimusala – yksi kauppatieteellisen alan lippulaivoista.

Seuraavassa keskityn käsittelemään yrityksen laskentatoimen tutkimuksen nykytilaa. Erittäisesti pyrin kertomaan siitä, 1) mitä ja 2) miten meillä tutkitaan ja 3) millaisia tuloksia tavoitellamme. Koska aihe on nyt näinkin laaja, tarkastelen pikemminkin yleisinjoja kuin yksittäisiä tutkimuksia eräiden valittujen näkökulmien pohjalta.

2. Mitä tutkitaan?

Kysymys siitä, mitä tutkitaan, liittyy tutkimuskohteeseen. Yrityksen laskentatoimen tutkimus-

kohteita ovat alusta asti olleet 1) *yritys* ja 2) *laskentatoimi* ja sittemmin myös 3) *niihin kohdistuva tieteellinen tutkimus ja sen olemus*. Seuraavaksi määrittelen ja havainnollistan lyhyesti näitä avainkäsitteitä.

2.1. Yritys

Ensinnäkin yrityksellä tarkoitetaan yhden tai useamman henkilön harjoittamaa, yleensä taloudellista hyötyä tavoittelevaa, toimintaa. Tällaiset kriteerit täyttäviä yrityksiä on meillä Suomessa nyt noin 320 000. Viimeisimmän vuonna 2009 julkaistun Suomen virallisen tilaston mukaan niiden liikevaihto on yli 330 miljardia euroa ja ne työllistävät yli 1,4 miljoona henkilöä joko palkansaajina tai yrittäjinä. Kaikkiaan 99 prosenttia yrityksistä on kotimaisia, joko yksityisten, valtion tai kuntien omistamia. Nämä yritykset toimivat monilla toimialoilla, joista merkittävimmät henkilöstön ja liikevaihdon määrällä mitattuina ovat teollisuus, kauppa, rakentaminen sekä kuljetus ja varastointi. Kotimaassa toimivien yritysten ohella tutkimuksemme on laajentunut kattamaan myös kansainvälistyneitä, monikansallisia ja globaaleja yrityksiä.

Laskentatoimen tieteellinen tutkimus voi lisäksi kohdistua myös yksityisen ja julkisen sektorin rajapinnalla toimiviin organisaatioihin. Vuonna 2010 julkaistun Kauppatieteiden kansallisen strategian mukaan meidän kauppatieteilijöiden tulisi tarjota kauppatieteellistä ajattelua, tiedettä ja liiketoimintaosaamista myös julkisen ja kolmannen sektorin organisaatioiden avuksi.

2.2. Laskentatoimi

Toiseksi, laskentatoimi on puolestaan määriteltävissä toiminnaksi, jossa kerätään ja käsitellään tietoja yrityksen ulkopuolisista ja sisäisistä ta-

loudellisista tapahtumista. Laskentatoimen tutkimus voi liittyä joko rahoituksen (ulkoiseen) laskentatoimeen tai johdon (sisäiseen) laskentatoimeen (Vehmanen, 1992). Rahoituksen laskentatoimea tuotetaan nimensä mukaisesti yrityksen ulkopuolisia käyttäjiä varten. Tällöin käsitellään erityisesti kirjanpidon, tilinpäätöksen ja tilintarkastuksen kysymyksiä.

Johdon laskentatoimea tuotetaan nimensä mukaisesti erityisesti johdon käyttöön. Siinä tarkastellaan kustannuslaskentaa, ohjausta ja monia muitakin aihealueita, kuten taloushallinnon tietojärjestelmiä, siirtohinnoittelua ja laatujohtamista. Viime aikoina muista johdon laskentatoimen aihealueista ovat korostuneet erityisesti uusien strategioiden kehittäminen ja toteuttaminen (Atkinson, Kaplan, Matsumura ja Young, 2012) sekä laskentatoimen muutos (Kihn ja Näsi, 2010).

Laskentatoimen tutkimus käsittelee yhä useammin paitsi laskentatoimen kovaa ydintä (kuten laskentatekniikoita ja -järjestelmiä), myös niitä ihmisiä, jotka laskentainformaatiota tuottavat ja käyttävät erilaisissa olosuhteissa. Ihmisiä, heidän henkisiä ominaisuuksiaan, ajatteluaan ja käyttäytymistään koskeva tutkimus voidaan toteuttaa joko yksilö-, ryhmä tai organisaatiotasolla. Erilaisina konteksteina voidaan tutkia muun muassa organisaatiota, strategiaa ja ympäristöä.

Sen ohella, *mitä* informaatiota todella tuotetaan ja käytetään, tutkijoita kiinnostaa erityisesti se, *miten* informaatiota tuotetaan ja integroidaan osaksi operatiivista ja strategista toimintaa. Laskentainformaation saamat tehtävät, roolit ja merkitykset ovat tällöin usein tarkasteltavina samoin kuin toivotut ja ei-toivotut vaikutukset. Kiinnostavia ovat myös ohjausjärjestelmiin liittyvät kysymykset, kuten mahdollistavan ohjauksen ajatus (Adler & Borys, 1996),

jota olen itsekin tutkinut (Chapman & Kihn, 2009). Mahdollistavan ohjauksen ideana on, että etenkin lahjakkaat ja kokeneet, motivoituneet ja yritykseensä sitoutuneet ihmiset voivat tehdä työnsä entistäkin paremmin, jos he vain saavat siihen mahdollisuuksia.

2.3. Laskentatoimen tieteellinen tutkimus ja sen olemus

Kolmanteen tutkimuskohteeseen eli laskentatoimen tieteelliseen tutkimukseen ja sen olemukseen kohdistuva tutkimus on usein luonteeltaan lähinnä historiallista, filosofista tai metodologista. Historiallinen tutkimus pyrkii usein mahdollisimman systemaattisen ja kattavan kokonaiskuvan muodostamiseen olemassa olevasta tutkimuksesta ja sen kehityslinjoista, ja tavoitteena on aiemman tutkimuksen selittäminen tai sitä koskevan ymmärryksen lisääminen. Tieteenfilosofisesti tai metodologisesti painottuva tutkimus analysoi esimerkiksi vaihtoehtoisia tieteenihanteita, tutkimusstrategioita ja -menetelmiä ja niiden käyttöä laskentatoimen tutkimuksissa.

3. Miten tutkitaan?

Kysymystä siitä, miten yrityksen laskentatoimea tutkitaan, voidaan tarkastella monestakin näkökulmasta. Seuraavassa otan esille a) tutkimukseen valitun näkökulman eli kenen näkökulmasta laskentatoimea oikein tutkitaan, b) miten yrityksen toiminnan tavoitteet käsitetään sekä c) teoreettisen ja metodologisen lähestymistavan.

3.1 Näkökulma

Perinteisesti ja edelleenkin hyvin usein laskentatoimea on tutkimuksissa tarkasteltu yrityksen omistajien tai johdon näkökulmasta. Yhä useammin osa tutkijoista on kuitenkin valinnut tutkimukseensa myös yrityksen muiden intressenttien – kuten rahoittajien, tilintarkastajien, hen-

kilöstön tai asiakkaiden – näkökulman. Myös nämä tahot ovat luonnollisesti kiinnostuneita yrityksistä ja heillä on niihin vaikutusvaltaa.

3.2 Käsitys yritystoiminnan tavoitteesta

Varhaisimmassa vaiheessa yrityksen toiminnan tavoitteeksi oletettiin neoklassisen talousteorian mukaisesti voiton – eli tuottojen ja kulujen välisen erotuksen – maksimoiminen. Vielä myöhemmin riittävän voiton – eikä siis suinkaan tappion – tavoittelu tai vähintäänkin hyödyn maksimointi on koettu hyvin tarpeelliseksi, jotta yrityksen toiminta voisi jatkua. Kannattavuuden ohella muita keskeisiä taloudellisia tavoitteita ovat laskentatoimessa aina olleet vakavaraisuus ja likviditeetti. Kiinnostus talouden toimintaa kohtaan on vastaavasti nähtävissä myös sananlaskuissamme, joissa todetaan muun muassa, että ”rahalla saa ja hevosella pääsee” ja ”kauppa se on kun kannattaa eikä kallaves”.

Sittemmin laskentatoimen tutkimukseen on alettu liittää monia muitakin tavoitteellisuuden liittyviä adjektiivejä. On tutkittu esimerkiksi tehokasta, tuottavaa, joustavaa, kestävä kehityksen mukaista, vastuullista ja laadukasta yritystoimintaa. Viimeisimmässä Suomen Akatemian rahoittamissa omissa tutkimuksissani olen ollut erityisen kiinnostunut viimeksi mainitusta eli laadukkaasta toiminnasta niin yrityksen laskentatoimen tutkimuksessa, opetuksessa kuin teorioissakin.

Sinällään laadukkuus on kiinnostanut ihmisiä jo pitkään. Websterin sanakirjassa sanalle quality on yli 10 merkitystä. Turussa sanotaan, että ”ei niin hyvää, ettei viel parempaa” ja Hämeessä ”hitaasti hyvä tulee”. On myös sanottu, että ”köyhän halpa on kallis” ja ”kahta et saa – hyvää ja halpaa”. Laadukkuutta ja edullisuutta on näissä viimeksi mainituissa sanonnoissa pidetty vähintään toisensa poissulkevinä ominai-

suuksina, ellei peräti vastakohtina. Näin vietysti joissakin yhteyksissä ollakin, mutta se ei välttämättä kerro asiasta koko totuutta. Korkealla laadulla voi olla suurtakin merkitystä yrityksen kilpailukykyisyyden kannalta. Tuotteen tai palvelun heikko laatu voi käydä yritykselle kalliiksi, kun taas laatuun panostaminen voi puolestaan vähentää kustannuksia ja lisätä asiakkaiden ja muiden tahojen tyytyväisyyttä (Bhimani, Horngren, Datar ja Foster, 2008).

3.3 Teoreettinen ja metodologinen lähestymistapa

Laskentatoimen tutkimukset ovat jaettavissa teoreettisiin ja empiirisiin. Siinä missä teoreettisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteeseen perehdytään ajatusrakennelmien ja niiden tarkastelun avulla, empiirinen tutkimus on kokemusperäistä ja se perustuu kohteen havainnointiin tai mittaamiseen. Luonnollisesti empiirisissäkin tutkimuksissa hyödynnetään teoriaa – empiiristen tutkimuksen lähtökohtana on yleisemmin juuri teoria.

Teoreettinen lähestymistapa teorioineen on tutkimukselle yleensä tärkeä, koska se antaa tutkimukselle tietyn suunnan ja näkökulman, liittää sen aiempaan tieteelliseen keskusteluun ja yrittää tarjota mahdollisimman totuudenmukaisen kuvan tutkittavasta ilmiöstä (Uusitalo, 1999). On myös sanottu, ”että mikään ei ole niin käytännöllinen kuin hyvä teoria.”

Alkuvaiheessa laskentatoimen tutkimukset pohjautuivat usein taloustieteellisiin teorioihin. Nykyisin käytössä olevia teoreettisia lähestymistapoja on hyvin monia muitakin ja niitä on luokiteltu monin tavoin. Esimerkiksi johdon laskentatoimessa on taloustieteellisen lähestymistavan rinnalle otettu käyttöön muun muassa käyttäytymistieteellinen, organisaatioteoreettinen, strategiateoreettinen ja institutionaalinen lähesty-

mistapa. Puhutaan myös valtavirtatutkimuksesta, tulkitsevasta ja kriittisestä lähestymistavasta (Ryan, Scapens and Theobald, 2002, 68). Kuhninkin lähestymistapaan voidaan liittää monia teorioita ja teoreettisia viitekehyksiä. Siinä missä yksittäinen teoria kuvaa todellisuudesta tietyn siivun, erilaisten teoreettisten lähestymistapojen ja teorioiden käyttö lisää ajan myötä ymmärrystä laskentatoimen ilmiöistä ja auttaa selittämään niitä vielä entistäkin paremmin.

Myös laskentatoimen tutkimusmenetelmät ovat monipuolistuneet aikojen saatossa. Tästä viimeaikaisempina esimerkkeinä ovat muun muassa case- (eli tapaus-) tutkimusten ja kehittyneempien tilastollisten menetelmien yleistyminen sekä niin sanottu mixed methods -tutkimus, jossa yhdistellään kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta (ks. Ihantola & Kihn, 2011).

Kun suomalaisessa liiketaloustieteellisessä tutkimuksessa keskustellaan tutkimusmetodologiasta (ks. esim. Lukka, Majala, Paasio & Pihlanto, 1984; Salmi & Järvenpää, 2000), viitataan monesti täällä Tampereen yliopistossa aikoinaan julkaistuun Neilimon ja Näsin (1980) tutkimusoteluokitteluun. Se sisältää seuraavat neljä luokkaa: nomoteettinen, päätöksentekometodologinen, toiminta-analyttinen ja käsiteanalyttinen. Lukka, Kasanen ja Siitonen (1993) ovat sittemmin täydentäneet tätä luokittelua konstruktiivisella tutkimusotteella. Edellä luetellut viisi tutkimusotetta eroavat toisistaan sekä tutkimuksen lähtökohtien – kuten tieteenfilosofian, aineiston ja metodin – että tutkimuksen lopputulosten osalta ja ne tuottavat siten hyvin erilaista ja toisiansa täydentävää tutkimustietoa.

Nomoteettisessa tutkimuksessa empiirisellä osuudella ja metodologisella säännöstöllä on merkittävä asema ongelmanasettelun pyrkinessä kausaalisten yhteyksien selittämiseen Galileon tiedekäsityksen mukaisesti. Päätöksen-

tekometodologisessa tutkimuksessa empiirinen osuus on usein vain sovellutuseseimerkinomainen. Tieteellinen ideaali mukailee logiikkaa ja matematiikkaa, ja tutkimuksen tehtävänä on kehittää ongelmanratkaisumetodi.

Toiminta-analyttinen tutkimusote pohjautuu aristoteliseen tiedekäsitykseen. Sitä soveltamalla pyritään parantamaan ymmärrystä tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä yksittäisten tai harvojen kohteiden syvällisellä tapaus- tai historian tutkimuksella. Käsiteanalyttinen tutkimus pohjautuu sekin aristoteliseen traditioon. Käsiteanalyttisissä tutkimuksissa pyritään luomaan uusia käsitejärjestelmiä aiemman tutkimuksen pohjalta. Tällaisissa tutkimuksissa ei ole lainkaan omaa empiiristä aineistoa, vaan ne ovat täysin teoreettisia tutkimuksia. Konstruktiivisessa tutkimuksessa pyritään luomaan sekä teoreettinen kontribuutio että ratkaisemaan jokin johdon ongelma uuden ja innovatiivisen konstruktion avulla. Sen uskotaan onnistuvan parhaiten, kun tutkija osallistuu innovatiivisiin muutosprojekteihin.

Kaikkia edellä kuvattuja tutkimusotteita on sovellettu laskentatoimen tutkimuksissakin. Eri tutkimusotteiden suosio on jonkin verran vaihdellut sekä tutkittavan laskentatoimen alueen mukaan että eri aikoina (ks. esim. Kihn ja Näsi, 2010 ja 2011).

4. Millaisia tuloksia tavoittelemme?

Edellä esitetyistä kysymyksistä viimeinen – millaisia tuloksia tavoittelemme – liittyy kiinteästi siihen, mitä pidämme tärkeänä tutkimuksena. Kiinnostavaa kyllä, tähän ei ole yhtä oikeaa vastausta. Tämä tuli erittäin hyvin selväksi, kun vuosia sitten osallistuin johdon laskentatoimen kongressiin San Diegossa, Kaliforniassa. Yksi paneelikeskusteluun osallistuneista professo-

reista totesi, että se on tärkeää tutkimusta, millä on vaikutusta muuhun tutkimukseen. Toinen paneeliin osallistuja sanoi, että tärkeää tutkimusta on se, millä on käytännön relevanssia. Kolmas totesi, että johdon nykyisiä ja tulevia käytäntöjä valottava tutkimus on tärkeää tutkimusta. Neljännen mukaan kontingenssiteoreettinen tutkimus on tärkeää tutkimusta. Viidennen mukaan pitäisi tutkia yritysten menestystarinoita. Tähän samaan kysymykseen on sittemmin palattu yhä uudestaan ja uudestaan, muun muassa viimeisimmässä *European Accounting Review* -lehden numerossa.

Edellä mainitun Neilimon ja Näsin tutkimusoteluokittelun mukaan vastaus siihen, millaisia tuloksia tavoittelemme, riippuu siitä, millaisen tutkimusotteen olemme valinneet. Jos olemme valinneet nomoteettisen tutkimusotteen, toivomme löytävämme tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä lain- tai ainakin säännönmukaisuuksia. Jos olemme valinneet päätöksentekometodologisen tutkimusotteen, haluaisimme tuottaa ratkaisuja yritysjohdon ongelmiin. Silloin kun valitsemme toiminta-analyttisen tutkimusotteen, tavoittelemme eri tasojen käsitejärjestelmien eräänlaisten ”kielien” löytämistä. Käsiteanalyttisessä tutkimuksessa tavoittelemme uusia käsitteitä ja käsitejärjestelmiä. Konstruktiiivisessa tutkimuksessa pyrimme luomaan sellaisia uusia konstruktioita, jotka toimivat käytännössä ja joilla on myös teoreettista kontribuutioarvoa (Lukka et al. 1991, 1993).

Edellä kuvattuun tapaan tutkimuksen metodologiset valinnat siis paitsi ohjaavat, myös rajaavat tavoiteltujen tulosten joukkoa. Tämän lisäksi tieteellisen tutkimuksen tuloksilla tulee tietysti olla myös uutuusarvoa. Eli ”ei kannata mennä siihen tusinaan, jossa jo ennestään on 13”.

5. Lopuksi

Edellä esitetyn perusteella voi todeta, että yrityksen taloustiede (liiketaloustiede), laskentatoimen tutkimus on osoittautunut sangen uusiutumiskykyiseksi tieteenalaksi. Vaikka monet perinteiset aihealueet, näkökulmat, teoreettiset suuntauksukset ja menetelmät ovat säilyttäneet vankan kannatuksen, lukuisia muutoksiakin on ollut nähtävissä. Näitä ovat esimerkiksi jatkuva kiinnostus ajankohtaisia aiheita, kuten laskentatoimen käytännössä tapahtuvia muutoksia, kohtaan sekä uudentyyppisten näkökulmien, teoreettisten lähestymistapojen ja tutkimusmenetelmien soveltaminen. Vaikka tarkempaa tutkimusta vaativia kysymyksiä on aivan valtavasti edelleenkin, meillä on jo selvää evidenssiä myös tieteenalan edistymisestä ja monipuolisuudesta. ■

Lähteet

- ADLER, P. & BORYS, B.** (1996) Two types of bureaucracy: Enabling and coercive. *Administrative Science Quarterly*, 41(4), 61–90.
- ATKINSON, ANTHONY A., KAPLAN, ROBERT S., MATSUMURA, ELLA MAE & YOUNG, S. MARK** (2012) *Management Accounting. Information for decision making and strategy execution*. Pearson, Boston.
- BHIMANI, ALNOOR, HORNGREN, CHARLES T., DATAR, SRIKANT, M., & FOSTER, GEORGE** (2008) *Management and Cost Accounting*. Fourth Edition. Prentice Hall, London.
- CHAPMAN, CHRISTOPHER S. & KIHN, LILI-ANNE** (2009) Information system integration, enabling control and performance. *Accounting, Organizations and Society*, 34(2), 151–169.
- IHANTOLA, EEVA-MARI & KIHN, LILI-ANNE** (2011) Threats to validity and reliability in mixed methods accounting research. *Qualitative Research in Accounting and Management*.
- KASANEN, EERO, LUKKA, KARI & SIITONEN, ARTO** (1993) The constructive approach in management accounting research. *Journal of Management Accounting Research*, 5, 243–264.
- Kauppatieteiden kansallinen strategia.** Kasvua, innovaatiota ja hyvinvointia. Kauppatieteiden foorumi 9.11.2010.

- KIHN, LILI-ANNE & NÄSI, SALME** (2010) Research strategic analysis of the Finnish doctoral dissertations in management accounting from 1990 to 2009. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja*, 59(1), 42–86.
- KIHN, LILI-ANNE & NÄSI, SALME** (2011) Tilintarkastusta käsittelevien väitöskirjojen tutkimusstrategiset valinnat – Aihepiiri ja tutkimusote. Teoksessa Annukka Jokipii ja Johanna Miettinen (toim.) *Contributions to Accounting, Auditing and Internal Control. Essays in Honor of Professor Teija Laitinen*. Acta Wasaensia No. 234, Business Administration 97, Accounting and Finance. Universitas Wasaensis, Vaasa.
- LUKKA, KARI, MAJALA, REINO, PAASIO, ANTTI & PIHLANTO, PEKKA** (1984) Accounting research in Finland. Teoksessa A.G. Hopwood & H. Schreuder (toim.) *European Contributions to Accounting Research: The Achievements of the Last Decade*. Free University Press, Amsterdam.
- NEILIMO, KARI & NÄSI, JUHA** (1980) *Nomoteettinen tutkimusote ja suomalainen yrityksen taloustiede. Tutkimus positivismiin soveltamisesta*. Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja. Sarja A2: Tutkielmia ja raportteja 12. Tampere.
- NÄSI, SALME** (1990) *Laskenta-ajattelun kehitys viime vuosisadan puolivälistä nykypäiviin. Suomenkieliseen laskentatoimen kirjallisuuteen perustuva historiantutkimus*. Tampereen yliopisto, Tampere.
- RYAN, BOB, SCAPENS, ROBERT W. & THEOBALD, MICHAEL** (2002) *Research Method & Methodology in Finance & Accounting*. 2nd edition. South-Western Cengage Learning, Hampshire.
- SALMI, TIMO & JÄRVENPÄÄ, MARKO** (2000) Laskentatoimen case-tutkimus ja nomoteettinen tutkimusajattelu sulassa sovussa. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja*, 49(2), 263–275.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Yritysrekisterin vuositilasto** [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-6214. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 17.8.2011]. Saantitapa: <http://www.tilastokeskus.fi/til/syr/index.html>.
- VEHMANEN, PETRI** (1992) Johdon laskentatoimi ja rahoituksen laskentatoimi – ehdotus terminologian tarkistamiseksi. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja*, 51(1), 77–88.
- Webster's College Dictionary** (1997) Random House Inc., New York.